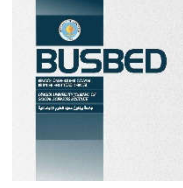

Makalenin Türü : Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi : 9 Aralık 2021
Kabul Tarihi : 24 Ocak 2022

<https://doi.org/10.29029/busbed.1034624>

A. SOLJENITSIN'IN "MATRİYONA'NIN EVİ" ADLI ESERİNDE RUS KÖYLÜ KADINININ SURETİ VE BATIL İNANÇLARI

Kübra ÇAĞLIYAN ŞAKAR¹,

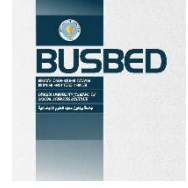
ÖZ

Aleksandr Soljenitsın'ın "*Matriyona'nın Evi*" adlı eseri köy nesri türünde yazılan eserler arasında önemli bir yere sahiptir. Eser, yazarın Stalin dönemindeki Sovyet çalışma kampından döndükten sonra kendini dış dünyadan soyutlayıp kırsal bir okulda öğretmenlik yaptığı sırada karşısına çıkan ve ona evini açan Matriyona Vasilyevna Zakharova'nın hayatını konu ettiği, tamamen gerçek olaylara dayanan otobiyografik bir eserdir. Yazar, bir insanda bulunması gereken tüm iyi nitelikleri kendinde toplayan Matriyona'nın suretinde, ömrü boyunca hiç yüzü gülmemiş Rus köylü kadınlarının hikâyesini büyük bir ustalıkla anlatır. Özünde hiç de kolay olmayan köy yaşamına dönemin zorlu koşullarının da eklenmesiyle yaşamlarının nasıl altüst olduğunu tüm detaylarıyla gözler önüne sermektedir. Bu çalışmada, Rus köylü kadınlarının yaşadığı zorluklar, bu zorluklara rağmen içlerindeki saflığı ve temizliği kaybetmemeleri ve onların yaşamlarını etkisi altına alan batıl inançları metne bağlı inceleme metoduyla irdelenmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aleksandr Soljenitsın, Köy nesri, "Matriyona'nın evi", Rus köylü kadını, Batıl inançlar.

¹ Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, kubracagliyansakar@aybu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-9524-1672>

Article Type : Research Article
Date Received : 9 December 2021
Date Accepted : 24 January 2022

<https://doi.org/10.29029/busbed.1034624>

IMAGE AND SUPERSTITIONS OF THE RUSSIAN PEASANT WOMAN IN THE WORK OF A. SOLZHENITSYN “MATRYONA’S HOUSE”

Kübra ÇAĞLIYAN ŞAKAR¹,

ABSTRACT

Aleksandr Solzhenitsyn's “*Matryona's House*” has an important place among the works written in the village prose genre. The work is an autobiographical work based on actual events, in which the author deals with the life of Matryona Vasilyevna Zakharova, who opened her home to him while isolating himself from the outside world and teaching at a rural school after he returned from the Soviet labour camp under Stalin. The author masterfully tells the story of the Russian peasant woman, who has never smiled in her life, in the image of Matryona, who collects all the good qualities that a person should have. It reveals how their lives were turned upside down with the addition of the problematic conditions of the period to the village life, which was not easy at all. In this study, the difficulties experienced by the Russian peasant women, the fact that they do not lose their purity and cleanliness despite these difficulties, and the superstitions that affect their lives are tried to be examined with a textual analysis method.

Keywords: Aleksandr Solzhenitsyn, “Matryona’s House”, Village prose, The Russian peasant woman, Superstitions

¹ Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Humanities and Social Science, kubracagliyansakar@aybu.edu.tr,
 <https://orcid.org/0000-0001-9524-1672>

1. GİRİŞ

20. yüzyılın ikinci yarısında Rus edebiyatında önemli bir yer edinen köy nesri, 1950'li yılların ortasından 1980'li yılların ortasına kadar yaklaşık otuz yıllık bir süre gelişme gösteren edebî bir akımdır. Bu dönemde, toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan köylü halkın yaşadıkları sıkıntılarının başında çok fazla insanın yaşamına mal olan savaşlar gelmektedir [Birinci Dünya Savaşı (1914- 1918), Rus İç Savaşı (1917-1922), İkinci Dünya Savaşı (1939-1945)]. Halkın hayatını sadece ağır kayıplar verdikleri savaşlar değil, bunun yanında Şubat ve Ekim Devrimleri (1917), Sovyet hükümetinin uyguladığı sınıf politikası (kollektifleşme), Yeni Ekonomi Politikası (1920'li yıllar) ve sanayileşme de etkilemiştir.

Bu döneme kadar “*Ülke nüfusunun yaklaşık %90'ını köylü halkı oluştururdu. 'Rus halkı' kavramı, doğrusu 'Rus köylü' kavramıyla aynıydı*” (Golubkov, 2003, s.256). Bu dönemden sonra savaşta verilen ağır kayıplar ve bunun yanı sıra temel besin kaynaklarına erişimdeki sıkıntılar halkı fiziksel ve ruhsal çöküntüye uğrattırken, Sovyet hükümetinin ortaya çıkardığı kollektifleşme politikası sonrası toprakları ellerinden zorla alınan köylü halk, çareyi şehirlere göç etmekte bulur. Bundan sonra köy nüfusu azalırken şehir nüfusu artmaya başlar.

Halkın yaşadığı tüm bu sıkıntılara kayıtsız kalamayan Fyodor Abramov, Vasiliy Belov, Viktor Astafyev, Aleksandr Soljenitsın, Boris Mojayev, Valentin Rasputin, Vasiliy Şukşin gibi köy nesri yazarları halkın savaş sonrası maruz kaldıkları ekonomik, sosyolojik ve psikolojik sıkıntılara eserlerinde yer verirler. *Köy Nesri Yazarlarının Öykülerinde Toplumsal Değişim Açısından Rus Köylüsünün Dün-Bugün Çatışması* adlı makalesinde köy nesrini; 1950-1970 ve 1970-1990 olmak üzere iki döneme ayıran Reyhan Çelik, ilk dönem eserlerde (1950-1970) köyün yaşam ve kültür kaynağı olması, köylünün çalışkanlığı, saflığı, birlik beraberlik duygusu gibi konular ele alınırken ikinci dönem eserlerde ise kentleşme ile birlikte ağırlıklı olarak dün-bugün çatışması, eski ve yeni neslin yaşam anlayışındaki farklılıklar gibi konuların ele alındığına değinmektedir (2017, s. 31). Bu dönemin yazarları genel olarak insan ve doğayı birbirinden ayrılmaz parçalar olarak görmektedirler.

20. yüzyıl Rus edebiyatının ikinci yarısının şekillenmesinde ve gelişmesinde çok önemli bir yere sahip olan Aleksandr Soljenitsın, kuşkusuz köy nesrinin en önemli yazarlarından birisidir. Onun kitapları, sadece edebî bir eser değil, içinde geniş bir Rus tarihini de barındıran, gerçekliğe dayanan birer belgesel niteliğindedir. “*Eserlerimi Batı'nın gözlerini açmak için yazdığımı söyleyemeyeceğim. Bütün kitaplarımı ilkin kendi halkım, dolayısıyla Ruslar için yazdım. Tarihimizi bilmiyoruz, unuttuk onu. Korkunç olan da budur. Benim uğraşım gerçekleri ortaya çıkarmaktır. Milletim yararlı olsun, gerçekleri öğrensin.*” (Nebioğlu, 1974, s.28).

Edebi kariyerine Kruşçev'in “çözülme” döneminde başlayan Soljenitsın, Klasik Rus edebiyatının gerçekçi geleneklerini sürdüren ama aynı zamanda hem çok modern hem de 1960'ların dünya görüşüne yakın bir yazardır. “*Yazarın gerçeğe olan ilgisi, günlük yaşamın önemsiz detaylarını dikkate alması, yaşanmış gerçek olayları olduğu gibi aktarmak istemesi*” (Golubkov, 2003, s.256) ona, geniş bir okuyucu kitlesine ulaşma ve kamuoyu bilinci oluşturma fırsatı verir.

Soljenitsın eserlerini yazarken sadece bir edebiyatçı ya da olaylara tanık olan biri olarak değil de halkın içinde bulunduğu trajedinin sebebini araştıran bir araştırmacı gibi davranır. Onun eserleri kendi kişisel deneyimlerinin yanında olaylara tanık olan kişilerin ifadeleri doğrultusunda şekillenir. “Gulag Takımadaları” nda iki yüz yirmi yedi kişinin ifadesine başvurur (Golubkov, 2003, s. 256). Âdeta bir gazeteci, bir tarihçi gibi saha araştırması yaparak gerçek olaylara dayanan hikâyeleri edebiyatla süsleyerek okuyucunun karşısına çıkarır. Onun edebî eserleri; içerisinde siyaseti, tarihi, felsefeyi, sosyoloji ve psikolojiyi barındıran disiplinlerarası çalışmalardır.

Soljenitsın, dönemin yazarlarının aksine, sanatsal yaratıcılığını kendini ifade etmek için kullanmak yerine, Rusya'da varlığı belli olmayan basit sıradan insanların karakterlerini, duygu ve düşüncelerini açığa çıkarmak için bir araç olarak kullanır. Bunlardan birisi de şüphesiz ki “*Matriyona'nın Evi*” dir. Yazar bu eserde sıradan bir köylü kadınının suretinde, tüm köylü kadınlarının çektikleri sıkıntıları basit ama bir o kadar da etkileyici bir üslupla anlatarak okuyucuyu bilinçlendirmeye çalışmaktadır.

2. RUS KÖYLÜ KADINININ SİMGESİ “MATRİYONA”

Aleksander Soljenitsın'ın “*Matriyona'nın evi*” adlı hikâyesi, yazarın kamptan döndükten sonra kırsal bir okulda öğretmenlik yaptığı sırada evinde yaşadığı Matriyona Vasilyevna Zakharova'nın hayatını anlattığı, hatta eserinin kahramanına da aynı adı verdiği tamamen gerçek olaylara dayanan otobiyografik bir eserdir.

“*XX yüzyılda toplumda muazzam sosyal ve politik değişikliklerden sonra Rus kadını erkekler tarafından farklı bir şekilde algılanmaya başladı ve dünyanın kendisi ağırlıklı olarak “erkeksi” olmaktan çıktı. Sonucunda Sovyet ve daha sonra Rus edebiyatında yeni karakter özelliklerine sahip kadın karakter ortaya çıktı*” (Tszunju, 2018, s.180). Soljenitsın'ın eserinde bu kadın karakter Matriyona'dır. Yazar, Matriyona'nın suretinde ömrü boyunca hiç yüzü gülmemiş Rus köylü kadınının hikâyesini yavaş yavaş büyük bir ustalıkla anlatır. Soljenitsın doğruluk, dürüstlük, nezaket, çalışkanlık, sabır, alçakgönüllülük, doğallık gibi insana özgü tüm iyi nitelikleri Matriyona'nın

suretinde bir araya getirerek geleneksel bir karakter oluşturur. Yazar, Matriyona'nın suretinde köy halkının zor şartlardaki yaşamlarına rağmen içindeki saflığı ve temizliği kaybetmediğini göstermektedir. "*Soljenitsın'ın Matriyona'sının kaderinde onun umutsuz sabırla Rusya tarihinin tüm trajik sayfaları yansıtılır: hem devrim hem "on dördüncü yılın sarı temmuzu"; savaşa giden nişanlısını Matriyona sonuna kadar bekleyemez ("Savaşa gitti-kayboldu... Üç yıl saklandım ben, bekledim. Ne bir haber. Ne de gelen..."); ve Matriyona'nın kocasını kaybettiği Vatan Savaşı ve kollektif çiftçilerle ilgili kaos ("Başkan yeni (...) ilk iş olarak tüm sakatların bostanını küçültmek..."), ve "yeni emeklilik yasası"*" (Serafimova, 2021, s. 221). Eser, okuyucunun tarihi olaylara edebiyat penceresinden bakarak olayları yorumlayabilmesini sağlamaktadır.

Hikâye yazar-anlatıcının "*Aşağıda anlatacağım olaydan en azından bir buçuk iki yıl sonra bile trenler Moskova'nın yüz seksen dört kilometre ilerisinde birden yavaşlar, sanki yollarını yoklaya yoklaya yürümeye başlardı. Yolcular hemen pencerelere, sahanlıklara üşüşürlerdi. Yolu mu onarıyorlardı, yoksa tren raydan mı çıkmıştı? Hayır. Geçidi aşar aşmaz tren yeniden hızlanır, yolcular da yerlerine otururlardı. Neden böyle yavaşladıklarını yalnız makinistler bilirlerdi. Bir de ben...*" (245)¹ diyerek makinistlerin yolda yavaşlamasının sebebini yalnız makinistlerin ve kendisinin bildiğini şiirsel bir dille ifade ederek okuyucuda merak uyandırmaktadır. Fakat okuyucu bunun sebebini ancak hikâyenin sonlarında bulabilecektir.

Yazar- anlatıcı ilk olarak, geniş bir aile için tasarlanmış hala sapaşaglam duran evi betimlerken daha sonra da "*altmışına merdiven dayamış yalnız bir kadın*" (250) olarak tasvir ettiği Matriyona'nın yalnız yaşamını, pencerenin önüne dizilmiş saksılarla, tenekeler dolusu çiçeklerle "*bu konuşamayan canlı varlıklar*" (250)'la paylaştığını anlatmaktadır. Evin yeni sakini olan anlatıcı "*evin içinde Matriyona ile benden başka bir kedi, pek çok sıçan, bir sürü de hamamböceği yaşıyordu*" (252) diyerek evin son durumunu okuyucuya aktarmaktadır.

Matriyona'nın evinde yaşamaya başlayan yazar, "*köyü ayakta tuttuğunu düşündüğü bu yaşlı kadına şefkat ve hayranlık hisseder*" (Çelik & Can, 2010, s. 277). Sabahın ilk ışıklarından itibaren başlayan zorlu hayat koşullarına rağmen karşısındaki insana olan saygısından, onu rahatsız etmemeye çalışarak bir odanın içinde işlerini sessiz bir şekilde halletmeye çalışan Matriyona'nın sabah yaptığı işleri şu şekilde sıralar: "*Mutfak bölmesinin ardındaki lambayı yakar, gürlütlü çıkarmamaya çalışarak fırını usulca tutuşturur, keçiyi sağmaya gider (bütün varlığı bu kirlili beyaz, eğik boynuzlu keçiydi), su getirir, üç dökmeye demir çömlekte yemek pişirir. Yer altı kilerinden çıkardığı en küçük patatesleri bir çömlekte keçi için, iriceleri öteki çömlekte kendisi için, yumurta büyüklüğündeki patatesleri de üçüncü çömlekte benim için kaynatır*" (253). Aslında bütün bunlar Matriyona'nın değil, tüm köylü kadınlarının yaptığı sıradan, rutin işlerdir. Köy hayatının zorluğunu ve gündelik koşuşturmasını gösteren örneklerdir.

Yazar bir taraftan köylü halkın içinde bulunduğu ağır hayat koşullarını Matriyona'nın suretinde okuyucuya aktarırken diğer taraftan da savaş sonrası dönemde insanların neredeyse açlık sınırında yaşadığını buna rağmen hayattan zevk almasını bilip hayata hep gülümseyerek baktıklarını, bunun da köylü halkın güzel özelliklerinden biri olduğunu bizlere göstermektedir: "*Akşama ne istersiniz?*" diye soran Matriyona'ya "*Akşama ne isteyeceğim haşlanmış patatesten, patates çorbasından başka? Cephede olduğu gibi günde iki öğün yemek, üstelik hep aynı şeyler*" (255) diye içinden geçiren yazar durumun vahimliğini gözler önüne sererken Matriyona'nın haşlanmış patates ve lapadan başka pişirecek bir seçeneği olmamasına rağmen nezaketen akşam yemeğini sorması da onun için güzelliğini, temizliğini göstermektedir. Bu yokluk ve çaresizlik sadece Matriyona'nın evinde değil, tüm bölgededir. İnsanlar yiyecek-giyecek sıkıntısı çekmektedirler. Bölgede yağ bulmak neredeyse imkansızdır. Patates ve arpa bölge halkının temel besin kaynağıdır. Uzun uğraşlar sonunda emekli olabilmeyi başaran Matriyona'nın eline son yaşında 80 ruble kadar devletten, 100 ruble kadar da İgnatiç'ten para geçer. Matriyona ilk olarak bu parayla paltosunu ve botlarını değiştirir. Onun yeni kıyafetlerini gören komşuları onu kıskanır. Çünkü bölge halkı için bu temel ihtiyaçların bile yenilenmesi lüks sayılmaktadır. Halk yiyecek ve giyecek sıkıntısının yanında yakacak sorunu da yaşamaktadır. Hikâye, Torfoprodukt'² bağlı Talnovo köyünde geçse de burdan çıkarılan turba³ halka satılmamakta sadece amire, memura, öğretmene ve doktora birer kamyon hibe edilmektedir. Bu yüzden soğuk kış günlerinde yakacak sıkıntısı çeken köylü kadınları da çareyi bir araya gelerek gizlice turba çalmakta bulurlar. Bu kadınlardan biri de Matriyona'dır. İleri yaşına rağmen soğuktan ölmek için sırtında turba dolu çuvalları taşımak zorundadır.

İçinde bulunduğu yokluk, çaresizlik ve yalnızlık Matriyona'yı kimi zaman kederlendirse de o çareyi yine çalışmakta bulur: "*Devlet memurlarının karşısında değil de çalıkların önünde, taşıdığı ağır yükün altında eğilmekten belinin kopması pahasına da olsa yaşantısından memnun, yüzünde iyiliksever bir gülümseme, keyfi yerinde evine dönerdi*" (256). Yazar, "*devlet memurlarının karşısında değil de çalıkların önünde eğilmek*" ifadesini

¹ Burada ve bundan sonra parantez içinde sayfa sayıları belirtilen çalışmalar şu şekildedir: Soljenitsın, Aleksandr (1991). Matriyona'nın Evi. İvan Denisoviç'in Bir Günü içinde (245-292). Çev. Mehmet Özgül. İstanbul: Cem Yay.

² Turba Üretimi

³ Az çok kömürleşmiş bitkilerden oluşan yakıt

kullanarak aslında şehir ve köy hayatını kıyaslamaktadır. Köy hayatı ne kadar zor olursa olsun, şehir hayatının aksine, insanın evine bedenen yorgun fakat ruhen huzurla dönebildiği vurgulanmaktadır.

Kısacası Matriyona'nın soba yakmak, yemek pişirmek gibi günlük ev işlerinin dışında turbo taşımak, kolhoza yardım etmek, patates sökmek, komşularına yardıma koşmak, kışa reçel olsun diye yaban mersini toplamak, keçisine ot toplamak gibi ileri yaşına rağmen dur durak bilmeden çalışmasını gerektiren çok fazla mecburiyetleri vardır. *"Bu çalışkanlık belki de yalnızca Ruslara özgüdür"* (Volinkina & Stolbov, 2003). Bütün bu zorlu yaşamın yanında onu yatağa düşüren yaklaşık kırk sekiz saat boyunca yatağa bağlı kalmasına neden olan bir de hastalığı vardır. Fakat o bu hastalıkla da güçlü karakteri sayesinde başa çıkar. Hiç şikâyet etmeden sabırla bekleyip, çabucak toparlanmaya çalışarak ayağa kalkar. Çünkü onu bekleyen yığınla işleri vardır. Bunların yanında güçlü-kuvvetli mizacına rağmen Matriyona yangından, şimşekten en çok da trenden korkar.

3. MATRİYONA VE BATIL İNANÇLARI

Her toplumda olduğu gibi Rus toplumunda da batıl inançlar kültürün önemli birer parçasıdır. *"Batıl inancın Rus dilindeki karşılığı olan "sueveriye" (sueverie) Türkçede "boş" anlamına gelen "sue" (sue) ile "inanç" anlamına gelen "vera" (vera) sözcüklerinin birleşiminden oluşur. Batıl inancın Rusçadaki tam karşılığı "boş inanç"tır"* (Şölentaş, 2020, s. 255). Yüzyıllar boyunca halklar, bilimsel bir kanıtı olmayan sadece kendi gözlemlerine dayanan olayları iyi ya da kötü olarak yorumlayıp nesilden nesile aktararak batıl inançların etkinliğini sürdürmüşlerdir. Örneğin; Ruslara göre kırık bir aynaya bakmak, kara kedi gördüğünde durmamak kötü şans getirirken; evde karıncaların olması, beklenmedik bir anda ışığın yanması ise iyi şans getirmektedir (Şölentaş, 2020, s.255-256). Bunun gibi kültürel birçok değer edebi metinler içerisinde kendine yer bulmaktadır. Çünkü yazar, içinde büyüüp yetiştiği toplumun bir parçasıdır ve bu toplumun nesilden nesile aktardığı kültürel mirasın da en büyük koruyucusudur.

Bu bağlamda Soljenitsın da eserde çok fazla batıl inançları olan inançsız biri olarak nitelendirdiği Matriyona'nın suretinde Rus halkının batıl inançlarını şu şekilde özetlemektedir: Ona göre; *"Aziz İvan gününde bostana gidilmezdi, gidilirse ertesi yıl ürün alınmazdı. Hava tipilediği zaman birisi kendini asmış demektir. Ayağınızı kapıya kısıtırsanız eve konuk beklemeliydiniz"* (264). Her ne kadar Matriyona batıl inançları olan inançsız biri olarak görülse de su kutsama yortusunda köyden beş kilometre uzaklıktaki kiliseye giderek kutsanması için tencerisini diğer tencerelerin arasına koyması, kutsama töreni bittikten sonra tencerisini yerinde bulamayınca yaşadığı korku ve üzüntü, bunun yanında her işe başlarken Tanrı'nın adıyla başlaması, İgnatiç'i işe gönderirken *"Tanrı rast getirsin"* (264) demesi, odasının her köşesine aziz tasvirlerini asmaı aslında onun tamamen inançsız biri olmadığını da göstermektedir. Yazar, inançsız biri olarak nitelendirdiği Matriyona'nın saflığını ve temizliğini göstermek için onu, sıçanları boğan evdeki topal kedi ile kıyaslamakta ve bu kedi kadar bile günahının olmadığına vurgu yapmaktadır.

Eserin ilerleyen bölümlerinde, Matriyona'nın kara yazgısının sadece zorlu hayat koşulları üzerine kurulmadığı, dönemin koşullarının da ona çok dramatik bir evlilik hazırladığı görülmektedir. Yazar, Matriyona'nın geçmiş yaşamı hakkında okuyucuyu hemen bilgilendirmek yerine bunu eserin ikinci kısmında bir sohbet sırasında Matriyona'ya anlatılmaktadır. Henüz on dokuz yaşındayken aslında kocasının ağabeyi ile birbirlerini çok sevdiklerini fakat Almanlarla savaş çıkınca Faldey'i askere çağırdıklarını, hiç kimselere görünmeden yaklaşık üç yıl onun dönüşünü beklediğini, ondan haber alamayınca Faldey'in kardeşi Yefim'in haber gönderip onu istediğini ve Petrov yortusunda evlendiklerini, aslında bu evliliğin en baştan kötü başladığını şu sözlerle ifade etmektedir: *"Akıllı kız Pokrov yortusunda, aptalı ise Petrov yortusunda kocaya varır"* (270). Bundan sonra da hayatındaki talihsizlikler arka arkaya sıralanır...

Evlendikten çok kısa bir süre sonra Faldey Macar ülkesinden tutsaklıktan çıkıp gelir. Sevdiği kızın kardeşiyle evlendiğini duyunca çılgına dönen Faldey: *"öz kardeşim olmasaydı, ikinizi birden doğurdum"* (271) der. Köyde evlenebileceği başka kızlar olmasına rağmen kendine Matriyona adında başka köyden bir kız bulup evlenir. Bu onun Matriyona'yı çok derin bir aşkla sevdiğinin apaçık göstergesidir.

Eserde her iki evlilik de kıyaslanmaktadır. Faldey'in karısı Matriyona sapasağlam altı çocuk doğururken, eserin kahramanı Matriyona da altı çocuk doğurur fakat her biri en fazla üç ay yaşayıp ölür. Her ne kadar eşi ona sağlam çocuklar doğursa da Faldey mutlu olmaz ve eşine sürekli, sebepli-sebepsiz şiddet uygular. Matriyona'nın eşi Yefim ise, Matriyona'ya hiçbir şekilde şiddet uygulamaz ona değer verir fakat kırık bir yılda savaş çıkınca Yefim'i askere çağırırlar. Kısacası dönemin koşulları Matriyona ve Faldey'i birbirinden ayırır ve onlara mutsuz bir hayat sunar.

Matriyona'nın çocuklarının sürekli ölmesi üzerine bütün köy Matriyona'ya büyü yapıldığına inanır. Matriyona'nın da: *"Büyü yaptılar bana. Eski bir rahibeye iyi etmesi için götürdüler. Büyünün bedenimden çıkıp gitmesi için öksürttü beni. Ama ne çare çıkmadı"* (272) demesi onun da bu durumun gerçekliğine inandığını göstermektedir.

Tek başına koca evde yapayalnız kalan Matriyona, Faldey'in en küçük kızı Kira'yı yanına alır. Onu ölen çocuklarının yerine koyar. Yaklaşık on yıl kadar yanında baktıktan sonra evlilik çağına gelince de genç bir makinistle evlendirir. Matriyona *"evin sol bölümünü ölümünden sonra Kira'ya bırakıyorum"* (272) diye vasiyet eder.

Son yaşında aldığı emekli aylığı ve İgnatiç'ten aldığı kira parası sayesinde yüzü gülmeye başlayan Matriyona'nın talihi su kutsama yortusunda kutsanmış suyunu kaybetmesiyle tekrar eski haline döner ve talihsizlikler peşini bırakmaz. Bu durum hikâyenin trajik sonunu hazırlar.

Kira ve eşi Çerusti'de bir arsa çevirmek isterler. Burayı ellerinde tutabilmek için de arsanın içine ev kondukları gerekir. Fakat bunu yapabilmek için gerekli olan kereste ve tahtayı hiçbir yerden temin etmek mümkün değildir. Bunun için Kira ve eşi Matriyona'nın öldükten sonrası için vasiyet ettiği evin sol bölümünü daha o yaşarken isterler. Matriyona için karar vermek çok zordur. *"Kırk yıldır çatısı altında yaşadığı bu evin yerle bir olacağını düşünmek"* (273) onu korkutur. Bu âdeta onun için hayatın sonu demektir. O henüz kararını bile vermemişken Faldey, oğulları ve damadı ellerinde baltalarla gelip evin sol yarısını söküp alırlar. Boş kalan ara duvarın dışına tahtalarla üstünkörü kapatırlar. Bu, *"evi yıkanların kendilerinin bile Matriyona'nın uzun süre yaşayacağına inanmadıklarını gösteriyordu"* (274). Ve o gün korkunç bir tipi başlar. Âdeta Matriyona'nın evinin yıkılmasına doğa bile razı gelmez. Tam iki hafta evden çıkan keresteleri taşıması için gelecek olan traktör yoğun kardan dolayı gelemmez. Bu sırada evin sakinlerinden biri olan topal kedi evden kaçır. *"Belalar üst üste geliyordu, Matriyona'yı sarsan bir başka olaydı bu"* (275).

Havaların biraz düzelmesiyle keresteleri taşıyacak traktör gelir. Traktör sürücüsü iki kere gidip gelmektense tüm kütükleri bir traktöre yükleyerek yola çıkar. Bu kadar yükün tek bir traktör kasasıyla taşınmasının olanaksız olduğunu anlayan Matriyona: *"Tanrı sonumuzu hayır etsin!"* (277) diyerek gidenlerin peşinden koşar. Ve bir daha eve dönmez. Hikâyenin en başında yazar-anlatıcının makinistlerin yolda *"neden böyle yaşadıklarını yalnız makinistler bilirlerdi. Bir de ben..."* (245) diyerek bahsettiği olay artık gün yüzüne çıkmaktadır. Matriyona'nın en çok korktuğu şey başına gelmiştir. Keresteleri taşıyan traktörün raylardan geçişi sırasında trenin çarpması sonucu Matriyona ve Faldey'in oğlu feci şekilde can verirler.

N.V. Kovtun (2013), *"A. Soljenitsın'ın "Matriyona'nın evi" ve V. Rasputin'in "Kulübe" adlı eserlerinde İkonik Hristiyan Geleneği: Yazarın Diyalog Sorunu"* adlı makalesinde Rus ulusal kültürünün en önemli göstergelerinden birinin ev olduğuna ve eserin başlığının da bu sebeple *"Matriyona'nın Evi"* olarak tercih edildiğine detaylı bir şekilde yer vermektedir. Ev ve insan arasında sıkı bir bağ olduğunu göstermeye çalışan Soljenitsın, evin yıkılmasıyla Matriyona'nın ölümünü ilişkilendirmektedir.

Hayatını başkalarına yardıma adayan, hiç kimseden en ufak bir karşılık bile beklemeden herkese koşulsuz yardıma koşan Matriyona bu uğurda ölür. Yazarın eserin en sonunda da belirttiği gibi *"hepimiz onunla yan yana yaşıyor, fakat hiçbirimiz, onun, "her köyde onu ayakta tutan bir doğru vardır" atasözündeki doğru insan olduğunu anlayamıyorduk"* (292). Tüm dünyada doğru insanlar vardır ve Matriyona da o insanlardan sadece birisidir.

4. SONUÇ

20. yüzyıl Rus edebiyatının ikinci yarısının gelişmesinde ve şekillenmesinde Aleksandr Soljenitsın'ın yeri ve önemi kuşkusuz çok büyüktür. Onun eserleri; içinde geniş bir Rus tarihini barındıran, gerçek olaylara dayanan eserlerdir. Eserlerinde daha çok kendinin de deneyimlediği Stalin dönemindeki Sovyet çalışma kamplarının gerçek yüzünü okuyucuya aktarmaya çalışan Soljenitsın, *"Matriyona'nın Evi"* adlı öyküsünü ise köy nesri türünde yazarak köylü kadınının gündelik yaşamını yalın bir dille okuyucuya aktarmaktadır.

Bu çalışmada, ilk olarak Aleksandr Soljenitsın'ın hayatının bir döneminde tanıdığı, onda Rus köylü kadınına simgeleyen en güzel örnekleri gördüğü Matriyona'nın yaşamı ve hayat şartları irdelenmeye çalışılmaktadır. Rus halkının büyük çoğunluğunu oluşturan köylü halkın, özellikle de kadınların hayatları bu dönemde çok zordur. Sabahın ilk ışığından gece yarısına kadar hiç durmadan yapmaları gereken günlük sıradan işlerinin yanında, dönemin koşullarının onları mecbur bıraktığı ağır yükümlülükleri de vardır. Savaş sonrası dönemde erkek nüfusunun çoğunun cepheden dönememesi sonucunda dul kalan kadınlar, erkeklerin yapması gereken iş yükünü de sırtlarına almak zorunda kalmışlardır. Açlık ve sefaletin kol gezdiği bu dönemde bile içinde buldukları bu zorlu hayat koşullarından şikâyet etmeden, her zaman sabreden kadınlardan sadece biridir Matriyona.

Savaş, insanları sadece açlığa ve yokluğa mahkûm etmez, onların alın yazılarının da kötü yazılmasına sebep olur. Henüz on dokuz yaşında genç bir kızken sevdiği adamın Almanlarla savaş çıkması sonucunda askere çağırılmasıyla hayatı altüst olur. Yıllarca sevdiğinin dönmesini bekler fakat onun dönüşü Matriyona'nın evlenmesinden çok kısa bir süre sonra gerçekleşir. Hayatının en büyük yıkımını öldü sandığı sevdiği adamı karşısında görünce yaşar. Çünkü o adamın kardeşiyle evlenmiştir. Tüm bu yaşananların sebebini Petrov yortusunda evlenmesine bağlayan Matriyona'nın yaşamında bundan sonra hiçbir şey yolunda gitmez. Altı kez çocuk doğurur fakat her biri en fazla üç ay yaşayıp ölür. Bunların üzerine de eşini 1941 yılında savaş çıkması

sonucu askere çağırılır. Askerden bir daha geri dönmeyen kocasının akıbeti hakkında hiçbir şey bilmeyen Matriyona hayatın tüm zorluklarıyla tek başına mücadele etmeye çalışır.

Batıl inançlar, kültürün önemli birer parçasıdır ve toplumların kültür elçisi rolündeki yazarlar da batıl inanç gibi kültürel mirasları edebi eserleri aracılığıyla nesilden nesile aktarmaktadırlar. Bu çalışmada yazar, eserde çok fazla batıl inançları olan inançsız biri olarak nitelendirilen Matriyona'nın suretinde Rus halkının batıl inançlarını, bu inançların halkın yaşamına nasıl yön verdiğini ve onların yaşamlarını nasıl etkilediğini göstermektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada, Rus köylü kadınlarının dönemin zorlu koşullarıyla birlikte zaten çok zor olan yaşamlarının daha da zorlaşmasına rağmen içlerindeki saflığı ve temizliği yitirmeden hayata tutunmaya çalışmaları ve bunu yaparken de içinde yetiştikleri kültürün bir parçası olan batıl inançları ve bu batıl inançların onların yaşamlarını nasıl şekillendirdiği incelenmektedir.

KAYNAKÇA

- Çelik, R. (2017). Köy Nesri Yazarlarının Öykülerinde Toplumsal Değişim Açısından Rus Köylüsünün Dün-Bugün Çatışması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (47), 31-38. <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.12332>
- Çelik, R., & Can, B. (2010). Tarih- Edebiyat Bağlamında A. Soljenitsın'ın Eserlerinde Figürler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(29), 271-282.
- Golubkov, M. M. (2003). *Russkaya literatura XX v.: ucebnoye posobiye dlya abiturientov vuzov*. Moskva: Aspekt Press.
- Kovtun, N. V. (2013). İkonicheskiye Hristianskiye Traditsiya v "Matreninom Dvore" A. Soljenitsına i "izbe" V. Rasputina: Problema Avtorskogo Dialoga. *Filologičeskiy Klass*. 3(33).
- Nebioğlu, O. (1974). *Soljenitsın'ın Hayatı*. İstanbul: Nebioğlu Yayınevi.
- Serafimova, V.D. (2021). *Istoriya russkoy literaturı XX-XXI vekov: ucebnik*. Moskva: Infra-M.
- Soljenitsın, A. (1991). Matriyona'nın Evi. *İvan Denisoviç'in Bir Günü* içinde (s. 245-292). Çev. Mehmet Özgül. İstanbul: Cem Yay.
- Şölentaş, E. (2020). Rus Kültüründe Batıl İnançlar. R. Şakar (Ed.), *Gelenekler Bağlamında Rus Kültürü* (1.baskı) içinde (s.255-271). Ankara: Nobel Yay.
- Tszyunju, B. (2018). Traditsionnoye i novatorskoye v obrazah Matrenı iz rasskaza "Matrenin dvor" A. I. Solzhenitsına i Tamarı Ivanovni iz povesti "doç Ivana, mat Ivana" V. G. Rasputina. *Vestnik Moskovskogo universiteta*. Seriya 9. Filologiya. №4.
- Volinkina, V.M., & Stolbov V. A. (2003). Mentalitet russkogo naroda. *Geografiya* № 4 [https://geo.1sept.ru/article.php?ID=200300405\(17.11.2021\)](https://geo.1sept.ru/article.php?ID=200300405(17.11.2021)).
- Turba terimi için: <https://sozluk.gov.tr> (26.10.2021).